

andre Forhold, der forkastes af Moralens. I og for sig er der jo ikke noget Ansædeligt i et Hazardforhold; ethvert Assuranceforhold baade paa Bygninger og Skibe og Liv er jo et Hazardforhold, og de høre jo til de meest velgjørende Indretninger, der eksistere. Allsaa det i og for sig, at der er Hazard i et Forhold, kan ikke stemple det som forkasteligt og skadeligt. Det er forøvrigt ogsaa saa almindelig erkjendt, at der er Hazard i Fæsteforholdet, at jeg endog har for mig en Erklæring fra en Godseier, hvori han udtrykkelig siger, at Indfæstningen af et Fæstesteb med Rette ansees som en Hazardcontract. Det, at der er Hazard i Forholdet, kan vistnok gjøre det misligt fra sine Sider, men derfor at stille det ved Siden af de Forhold, som Lovgivningen forbyder, har naturligtviis aldrig været min Mening. Ogsaa Staten selv etablerer jo Hazardforhold, som man endog i den nyere Tid har opretholdt, naar de have en saadan Skikkelse at man ikke antager, de kunne lede til Bedkommendes Fordærvelse, som f. Ex. Classelotteriet. Jeg troer derfor, at mine Udtryk have været fuldkommen berettigede, men jeg troer, at man af dem har udledet Slutninger, som jeg ikke vil vedkjende mig. Forøvrigt holder jeg fast ved, at den Hazard, der er i Fæsteforholdet, ved at det er paa Livstid, og ikke paa et vist Aaremaal, det indgaaes, og den Hazard, der er derved, at Fæsteren ikke har Udgang til at faae Erstatning for de Forbedringer, han foretager ved Eiendommen, ere mislige og ufordeelagtige Sider ved Fæsteforholdet, som det var meget usikkert at forandre i alt Fald ved en ny Lovgivning, ved at ordne Forholdet saaledes, at det blev lettere for Bedkommende at gaae ind i et gjensidigt Rejsforhold, som traadte istedetfor det nuværende Fæste, og hvorfra var sneret de mislige Sider, som det nuværende Fæsteforhold har. Men skjøndt Fæsteforholdet saaledes, uagtet det har haft sine store og gavnlige Følger for Bønderstanden, heller ikke er uden betænkelige Følger for den, saa troer jeg dog rigtig nok, at der er noget Sandt i, at de, der først have klaget over Fæsteforholdet her i Landet ikke have været Bønderne, men Godseierne (Hør!); jeg troer, at denne Bemærkning er historisk rig-

tig. Jeg mindes meget vel den Tid, da den Tanke traadte frem, at det var Noget, som man dog med en vis Grad af Rimelighed kunde have Udset til, Noget, hvorpaa man vel kunde begynde at tænke, om det ikke lod sig gjøre at slippe for dette Fæstebaand, som hvilede paa Grundeieendommene, og at faae den samme umiddelbare Brugs- og Benyttelsesret over Fæstegodset, som man havde over Hovedgaardene, som det Forhold, der laae nærmest for. Dette er nu en Tanke, der vistnok i og for sig er forkastelig, en Tanke, der vistnok ikke kan gennemføres, og jeg tør sige, at man næsten ikke i noget Land vil finde den gennemført. Hvor der har eksisteret Forhold, der paa nogen Maade lignede vore danske Fæsteforhold, vil man finde, at disse Forhold vel ere opløste i Tidernes Løb, stundom ved Regjeringsforanstaltninger, men man vil ogsaa finde, at Resultatet har været, at de ere gaaede over til et Selveiendomsforhold for Bønderne, men ikke til et frit og uhindret Eiendomsforhold for Godseierne. Efter den hele store Betydning, som dette lovbestyttede Forhold engang har faaet i Danmark, troer jeg ogsaa, at det er overmaade vigtigt hos dem, der endnu maatte have Levninger af hlin Tanke, at det vil kunne lade sig gjøre at have Fæstebaandet, uden at afløse det ved andre Indretninger, der hde den samme, eller en større Betryggelse for Bønderstanden, at fjerne disse Levninger; det er vigtigt at trænge denne Tanke tilbage; thi det er vistnok et forfængeligt Haab, som Ingen skulde smigre sig med. Derimod er der jo fremkommet andre Forslag, Forslag, som gaaer ud paa, at give en Pengevardi for den Benyttelse, Bønderstanden hidtil har havt af Bønderjorden, reservere i alt Fald den største Anpart af Bønderjorden eller egentlig Jorden selv for de nuværende Ciere — at løse Fæstebaandet ikke uden Erstatning, men imod en Pengeerstatning til Godseieren. Ogsaa en saadan Udvikling af Forholdene kan jeg ikke nægte, efter min Mening vil medføre overordentlige Farer for Bønderstanden, og paa ingen Maade vil være at anbefale; jeg for mit Bedkommende vil aldrig driste mig til at gaae ind paa noget Saadant. Der er upaatvibelig kun een Løsning af dette Forhold, der er hensigts-